

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

caput primum. Ortus Schismatis Anglicani ex dissolutione matrimonii inter
Henricum Regem VIII. & Catharinam Hispanam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

FLORIMVNDI RAEMVNDI
DE ORTV, PROGRESSV ET RVINA
HÆRESEON NOSTRI SÆCULI,
HISTORIÆ

LIBER SEXTVS.

ORTVS SCHISMATIS ANGLICANI, EX DIS-
SOLUTIONE MATRIMONII INTER HENRICUM REGEM
VIII. ET CATHARINAM HISPANAM.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

- I. De mixtura boni & mali, vitij & virtutis.
- II. Matrimonium regis Arturi cum Catharina Ferdinandi Aragonia & Catharina Castilia regina filia, eiusque dissolutio.
- III. Henricus viduam Arturi fratris defuncti, Pontifici interueniente auctoritate, uxorem ducit.
- IV. Henricus regnum praeclare ac feliciter suscipitur; sed infami postea amori succumbens se ac regnum perdit.
- V. Volsaus Cardinalis diuortij inter Henricum & Catharinam auctor.
- VI. Itemque Franciscus Episcopus Durbionensis.

- I. Ieri haud potest, contagionem quin mali, Ipsum bonum etiam sentiat: Ait Euripides, loquens de mixtura boni & mali, quæ in rebus mundanis iau-

nitur, vbi omnia continuo atque instabili motu ita agitantur, nihil vt certius sit, quam, nihil esse certum.

Rebus in humanis nulla est constantia certa.

Vna dies versas sursum infima, summa deorsum.

Diem Poeta ponit: at Demetrius Phaleræus, vt melius exprimeret conuersionis istius celeritatem, punctum maluit ponere, aut momentum, siue minutum. Potro ex hac confusione boni & mali (quæ quum maximè inter se aduersa fronte dissideant, mirum est tamen quam arcto federe in his sublunaribus coniungantur) mali quoque cum virtute, similiterque boni cum vitio coniunctionem, progredientes deducemus; nec dubitabimus, ea in re Stoicis contradicere, qui illud pertinaciter contendebant, nec mali quidquam virtuti, nec vitio aliquid boni admixtum esse posse, eò quod virtus incurstantium malorum speciem immutat, vitium vero, si qua ipsum sequantur bona, continuo corrumpat. Et quanquam malum ex

se producere non possit, Deo tamen non est infrequens, de malis facere bona; ut genij mali asiduum est studium ex bonis elicere mala. Docebit autem progressus tristis huius historiz (cuius infelicis eventus hodieque extant vestigia) extremam vitij turpitudinem adiunctam habuisse speciem boni, quæ acerbitatem suam atque aceros furo obliens, decepit iudicia eorum, qui non aliud oculos suos conijciunt, quam in id quod amant, nec quicquam facile amant, quam quod admirabilitatis humanæ quandam speciem habet. Notabo præterea, quomodo castissimæ atque ornatissimæ principis matronæ singularem virtutem comitata sit immanissima calamitas, & tanta fortunæ adversitas, quantam vix assequi cogitatione licet, magno cum orbis Christiani incommodo. Cuius narrationis pelagus ingressus, vela faciam Londinum versus, spectaturus initum tot Tragediarum, quarum illic exhibita sunt spectacula: ordiaturque à Rege Henrico VIII. eiusque uxore Catharina, hoc solum infortunio infami, quod tot calamitatum ipsa fuerit veluti fermentum.

Hic, de quo loquor, Princeps Henricus VIII. Anno 1509 coronatus in Regem Angliæ VIII. Cal Julij, inde ab exitu Lutheranismi male se obiecit consilij excucullari illius Germani, scabiam suam Ecclesiæ Anglicanæ affricare conans: eiusque scriptis maxime de Capt. Babylonicæ librum oppoluit, quo ejus hæreses doctè refutavit Anno 1521. In eo enim tanta elucebat eruditio, ut proditum sit, ad primam ejus consultationem & congressum Franciscum I. Galliarum regem, mirifico literarum amore fuisse incensum. Itaque Ecclesiæ bono hunc librum composuit, planè dignum illa purpura Religiosi Regis, tantoque illustriorem, quanto auctor in sublimiore fastigio constitutus erat, quamvis, quem in ea descriptione Aduersarium sibi delegerat. Hoc suo illo labore à Pontifice Anno 1521 obtinuit titulum plenum dignitatis, ut appellaretur DEFENSOR FIDEI: honorificum sane titulum, & dignum illo, qui cum sibi posteritati que suæ acquisivit, si quidem tueri eum voluisset, ac non scdissima infamia eum maculasset, optimamque nominis sui existimationem obduxisset turpissimis, quæ ab impotentissimo tyranno proficisci possunt, actionibus. At ipse, velut alter Nero, post primum quinquennium tanti Tituli assumpti funestissima temporauit, coarctumque summa cum lenitate

imperium insigni crudelitate clausit. Ut enim monstrum illud Naturæ Neronem imitaretur, Henricus VIII. primis regni suis annis tam bonam de se spem ac rem præbuit, ut ex ætatis suæ principibus parem haberet nullum, ac postea, Deus bone! quantum insequentum est vitiorum incendium, quanta peccatorum criminumque colluvies, quæ dissolutio, quot cædes, quanta crudelitas, quam detestabilis luxus! quanta denique vitæ religionisque mutatio, quam pestilens flamma, quanta incendia læterunt sub prioris istius tranquillitatis felicitate & que favilla! Mallem equidem cohibere, calamum, nec pascere sequentis ætatis curiositatem tot spurcarum actionum memoria, quarum tragica spectacula in hoc quoque ægæum theatrum producentur. Sed quid faciam? Equidem eorum, qui priores hunc callem triverunt, vestigijs insistendum, & ut integram hæreses historiam conscribam, in Angliam trajiciendum mihi esse video, ut illic velut catastrophæ extremos spiritus ducentis Ecclesiæ videam, & ex caussa pudenda abominandum schisma natum, explicem.

Itaque ut infelicis huius regni tristis ruinæ causa intelligatur, res ab origine arcessenda est: quam quum *Sanderus Ribadeneira*, & alij nonnulli prolixè descripsissent reliquerint; optimum fuerit ut & ipsorum ego vestigia sequar, ne videlicet alicubi impingam in itinere adeo salebroso, utque, si forte aliquando rerum, quas narrabo, enormitas impediatur lectorem amantem veritatis, quod minus fidem narrationi adhibeat, hæbeam ejus auctores fide dignos. Fit enim non raro, ut difficulter admodum fidem inveniunt nimis enormia flagitia. Quamobrem eos auctores sequar, qui quum sint ipsi probati & fide digni, auctoritatem ipsorum scripturorum, facile conciliabunt.

Dum S. Romanum Imperium felicibus auspicijs Maximiliani (qui Anno 1518. in Januario obiit) administraretur, Franciæ regnum, nulli secundum, magna cum gloria suæ pateret Ludovico XII. (qui Anno 1515. Kalend. Januarij decessit) utenti consilio optimi Legati sui Georgij Cardinalis Ambofiani (de quo vulgo iactatum est proverbij loco illud, *Laisse faire à Georges*, hoc est, *Georgio manda si quid recit*

suva-

curatum velu) Ferdinandus vero in Hispania qui An. 1516. x. Kal. Jan. obiit, & Henricus VII. in Anglia An. 1509. deceſſabat, (a) feliciter rebus præſeſcent: mira proſperitate gaudebat res Chriſtiana, planeque optata & fere vniuerſali tranquillitate ſtuebatur. Adeo enim illuſtriſſimis hiſce Principibus in Europa dominantibus, res ex voto ſtuebant, nihil vt videre eſſet maius Maximiliano; Ludouico Chriſtianiſſimo nihil fortunacius, Iſralicis triumphis glorioſo; nihil Rege Catholico, ſeu bello ſeu pace, felicius; nihil denique Henrico VII. Anglorum Principe, cuius etiam nomen erat formidabile, vel animi magnitudine, vel dignitate regali illuſtrius. Et vt certius agnoſcas numinis fauorem, quemadmodum Chriſtianus orbis communi pace erat inter ſe colligatus; ita ex aduerſo communes Religionis noſtræ hoſtes in factiones ſcindebantur. Iam enim Mahometanæ legis variæ ſectæ Alcorani ſui doctrinam quaſi in partes & fruſtra diſcerperant, cui re occaſionem dedit noua ſuperſtitio (adeo nouitate Religionis etiam firmiſſime conſtitutæ concutiuntur! & auſim dicere, ex his ipſis cauernis prodiiſſe ventos, qui noſtram in Europa labeſtarunt) noua, inquam, *ſuperſtitio Iſmaelis Sophi, ex magni Aſſum caſſani filia nati*, cuius errores ac nouas interpretationes occupati ab ipſo Perfici Regni maietas (vt fere honores magnis conatibus lucem præferunt) commendatiores populo reddidit. Iam Saraceni, poſt Baticam octingentis fere annis poſſeſſam, magno cum eorum gaudio, quibus cordi eſt fidei Catholicæ gloria, tota Hispania exterminati erant. Quumque ſuper eſſet adhuc nouus quidam orbis, ſub ſpiſis tenebris paganismi, inferos pro dijs colentis ſepultus: vt nihil iſti ſæculo deſſet ad ſummam rei Chriſtianæ promotionem, vitus eſt luſtræ ſol radijs ſuis, Europæ ſubtractis, colluſtrare hanc gentem in abyſſo abominationis perditam, gratiæque ſuæ, ſub occaſum noſtræ felicitatis, participes facere nouos hoſce populos, qui recepto Euangelio, militum Ieſu CHRIS TI ordinibus adſcripti ſunt. Quarum rerum initio facta à Luſitanis verſus Meridiem, & Hispanis verſus Occidentem, adeo felix ſequutus eſt progreſſus, vt infinita ampliffima regna (nobile profectò tropæum) Eccleſiæ poſtea adiuncta fuerint, deuotiſſima illa Societate Ieſu, pluſimorum Martyrum gloria inſigni, neque ſanguine, neque vitæ lux parcente, in apertam per Lu-

ſitanos & Caſtellanos apertam ianuam in arcem meſſis ingreſſa.

II. Hic erat rerum, tum Politicarum, tum Eccleſiaſticarum ſtatus, hæc cœli terræque facies; quum Anno M. D. Ferdinandus & Eliſabetha Reges Catholici nulla maſcula prole, ſed Ioanna, quæ Philippo I. Auſtriæ & Maria, quæ Emmanueli Luſitani Regi & ea, de qua dicam Catharina felices, cum Rege Angliæ affinitatem iungunt, data in vxorem filia ſua Catharina, virgine ſummis dotibus inſtructa, optimeque educata, Principi Arturo, Henrici VII. Anglorum Regis filio natu maiori, Conſtituta dote digna in matrimonio, nuptiæ anno ſequenti An. 1500. Londini, in Eccleſia S. Pauli celebratæ ſunt, decimo octauo Calendas Decembris, qui dies apud Anglos D. Erchenualdo ſacer eſſe conſuevit. Principes, pro more, ad thalamum nuptialem regia pompa deducti ſunt. Ceterum Henricus VII. quietubatur pro ſalute filij ſui, de Medicorum conſilio cauerat, vt grauis quædam matrona, in eodem cum illis thalamo cubans, videret, ne Princeps, iuuenili ardore abreptus, cum præſenti valetudinis periculo, carne cum ſponſa ſua coniungeretur: eò quod Arturo decimum quintum ætatis annum vix dum attingens, tener adhuc atque inualidus, ex lento præterea morbo laboraret, cuius tæbe poſt quintum menſem conſectus, ex hac vita migravit: quæ tamen valetudinis labe probe nota coniugium iſtud non impediuerat, propterea quod ſpes eſſet, fore vt tempus omnia in integrum reſtitueret: præterquam quod fere Reges non ſui cauſa matrimonia contrahunt, ſed ob bonum quietemque ſubditorum ſuorum, & ad proferendos Regnorum ſuorum terminos. Atque ita in ipſo ætatis flore extinctus eſt regius adoleſcens, ſine fructu eius boni, quod ipſi acquiſitum fuerat: id quod ob progreſſum hiſtoriz notari meretur. Iam mihi vide, quid ſimul *manipulos dierum præterſuentium, & vno momento euaneſcentium* Et liberi maximum plerumque ſpei noſtræ fulcrum quid ſunt aliud, quam *granula arenarum, quæ turbo aliquo nullo negotio humi ſublata, in gyrum torquet & diſſipat?*

III. Nondum abſterſis luctus huius lachrymis, Catholici Principes filiam ſuam repetunt. Nihil accidere poterat criſtius Henrico VII. pari Arturo, diſſolutione tam præclaræ affinitatis,

a Henninges in Genealogiis parte 4. Reuſnerus.

eis, ejus non minus fuerat miser eventus, quam infaustum initium. Gloriæ sibi ducebat, tam benignam, amabilem, liberalissimeque à natura dotatam Principem feminam circum se habere: vehementerque animum ipsius permovebant regiæ, quæ in Catharina elucebant, virtutes. Itaque quum nihil antiquius haberet, quam eam in Angliam retinere, perijt à Ferdinando, ut Henrico filio suo, Arturi principis fratri, duodecimum ætatis annum tum agenti, Catharina responderetur. Nec abnuvit Ferdinandus, hac lege tamen si à summo Pontifice legitima dispensatio impetrari posset. Causa primum in Angliâ examinata fuit, sed non decisa. magis enim magisque evincitata, summam tandem calamitatem in florentissimum hoc regnum invexit. Adhibita sunt ad decisionem negotii doctissima quæque ingenia: sed rem, quæ explicanda ipsis erat, magis implicuerunt. Inquirentes enim, an contrahi salvâ honestate tale matrimonium posset, quum omnem lapidem moverent, inventus est tandem, ad quem offenderent. Nihilominus ad extremum (non tamen extremum hoc fuit, extremæ calliditatis hominum nequissimorum commentum, qui postmodum eadem vulnera, sane oruenta, refricuerunt) responsum est uno ore à doctis, idque ex auctoritate Legum Imperialium, & Canonum Ecclesiasticorum, novam istam affinitatem honori defuncti fraudi esse non posse. Reges tamen Ferdinandus & Henricus, ut major esset tutorque rei auctoritas antequam quidquam statuerent ulterius, rem retulerunt ad Pontificem, tamquam supremum judicem, tum jure, tum ipsorum consensu, Alexandrum VI. tum Romanæ Sedi præsentem: qui non ita multo post moriens, Pio III. successoris suo hoc oneris reliquit. Sed & ipse Pius prius vita, quam hoc negotio defunctus est. Ita magna istis Pontificibus, inito primum Pontificatu, negotiorum mōles incumbere Re diu protracta, tandem Julius II. majore cura post illos in causâ hujus cognitionem incumbens, quum hominum totius orbis doctissimorum, qui fere, tamquam ad universale orbis theatrum, Romam confluant, sententias collegisset, pronuntiavit, ob Regum publicum bonum, ob pacis inter duo orbis Catholici tam præclara Regna confirmationem, denique ob federis inter hosce populos constitutionem, juris humani, quod solum obstabat, vinculum, in hac quidem causâ locum non habere, eoque dictos Principes eo solutos fore, At-

que ita nuptias illas contrahendi veniam potestatemque fecit.

Initis sponsalibus, non aliud quam nuptiarum tempus atque festivitas expectabatur. Sed ut per tuo versatur instabilis rerum humanarum rota, deprimens quæ fuerant sublimia, eandemque hora muni natalem, alteri fatalem faciens; dum præparatur pompa nuptialis, evenit, ut cogitandum esset de pompis funebribus. Elisabetta enim, Infantis Catharinæ mater, in Hispania, Anno vi. Kal. Dec. itemque post Henricus VII. in Angliâ Anno 1509. diem suum obierunt: cumque his etiam Angliæ felicitas finem habuit, extrema impietate postea contaminatæ, quæ ex istis cineribus subito emicuit.

Actamen in Henrico Octavo, ad quem, post obitum patris, devoluta est corona, renasci videbatur Anglici Regni magnitudo. Erat enim eximia corporis forma, benigna indole, & Majestate regia præditus: elucebatque in tot dotibus, quibus erat à natura affarim ornatus, nescio quid magnum, quod eum & gratiosum & formidabilem omnibus reddebat: judicio vero atque ingenio ætatem adhuc teneram longè superabat. Is igitur sui juris factus, & in ea auctoritate constitutus cui nihil non videtur licere, quum etiam nequissimis consiliis nomen regium obtendatur, non nupturam sibi Infantem Catharinam, seque huic affinitati renunciaturam professus est. Ad quod eum incitabant adulatores nonnulli, quorum vox multorum malorum plerumque est causa. Ut enim non statim noceat, semina tamen quædam relinquit in animo, quæ suo tempore germinantia, pestilentes fructus producant. Non tamen effecit horum impulsio ad malum, quin Rex ad bonum prior, consideratis omnibus argumentis matrimonium illud oppugnantium, & ex altera parte trutinatis rationibus idem suadentium, interveniente dispensatione Pontificis, quæ publice recitabatur; præsentibus, negotiumque urgentibus omnibus Regni Optimatibus, nulloque eorum, pene quos esset aliqua auctoritas, vel tantillum scrupulum opponente, toto etiam Senatu regni atque universo populo, publico consensu rem approbante; contrahere sibi & matrimonio copulare statuerit Infantem Catharinam: cujus quo die debebat initium sumere felicitas, is ei aditus fuit ad vitam longe miserrimam, & finis prosperitatis, quæ extincta fuit intra quamvis legitimos illos complexus, ubi accrescere atque augeri potius judicio om-

nium debuisset. Atque in eo lecto, in quo omne Angliæ bonum concipi oportuerat, ruina atque exitium totius regni natum fuit.

Rex igitur, decimo octavo ætatis anno, tertio Nonas Iunii Anno 1510. Catharinam uxorem palam duxit: ac die Ioannis Baptistæ proxime subsequuto, non minus uxori, quam sibi, regium diadema, cum ingenti omnium læritia, quam excitati per totam Angliam ignes passim testabantur, imponendum curavit. At ignibus istis alterius generis flammæ postea supervenerunt, quæ initium hoc felix atque fortunatum, in tristem ac crudelem eventum commutarunt. Ad hanc felicitatis speciem accessit cælitus demissum bonum, quod & ipsum tamen non nisi effigiem atque umbram quandam prosperitatis habuit. Nam quum Catharina filios tres, & duas filias enixa esset: maximus natu filius (cui etiam Henrico nomen fuit) nono post nativitatem mense, è vita sublatus est. Nec reliqui meliorem constellationem five fortunam sortiti sunt, qui non diu, postquam nati sunt, vixerunt. *Magnis casibus obnoxia sunt Principum palatia, & quanto major eorum est magnificentia, tanto horribilior est casus ac ruina.* Sola restabat, tantæ jacturæ solatium, Princeps Maria, anno septimo Henrici VIII. apud Grenuicum Anno 1515. duodecimo Calendas Martias in lucem edita.

Tantum curæ atque studii adhibitum fuerat ad formandam Henrici Principis juventutem (ut naturalem indolis ejus bonitatē taceam) nihil ut de ipso quam præclara ac laudabilia quæq; sperandū videretur, nec nisi quod benignissimis regibus virtus vel juberet, vel permitteret, ipse de se promittebat. At nomen illud regis auctoritatis, & potestas illa absoluta, quæ pro arbitrio omnia imperabat, ita insuetum animum vicerunt, ut fervore quodam ætatis abreptus, mitissimam illam indolem cum naturâ omnium vitiosissimâ & perversissimâ commutarit. Solet is esse eventus nimis felicitatis, rei admodum turbulentæ, ut volutans sese, in finitisque modis agitans, evertat ipsa quidquid contulit commodi, & in medio bonorum quæ possidet, excitet mille mala. Itaque ocio nimio mores ejus corrumpente, virtutesque in vitia transformante, per omne genus fedissimæ & maxime pudendæ nequitie volutabatur: eoque flagitia ejus progrediebantur ut vix etiam maxime creduli rebus quamvis verissimis fidem sint habituri. Prima hujus metamorphoseos

præludia castissimæ quæque matronæ experiebantur: quumque animam suam turpitudine quotidie replet, concupiscentiam tamen tot adulteriis, immo tot nefandis incestibus explere non poterat. Itaque si qua erat forma spectabilis, quamvis cum summa castitate atque constantiâ conjuncta, huic vim inferebat: prorsus quasi ad omnem honestatem hujus mundi oculos occlusisset, & gloriæ cælestis memoriam simul & curam omnem deposuisset. Er, ut hujusmodi animi pestis perpetuo longius proserpit, paullatim ille eo usque progressus est, ut omnis spes, fore ut umquam ad bonam ille frugem redeat, brevi decollaret.

Contra Regina, omni virtute, prudentiâ, & Religionis studio, ornatisima, ab ejusmodi vita, quam mortem rectius dixeris, quam alienissima erat, solis dedita cælestibus curis, mundi, cujus amor omnes rapit, contemtrix. Terrestrium palatiorum magnificentiam atque pompas ita averfabatur, ut contemptui esset iis qui vitam cælestem neglectui habent. Sæpenumero sacrarum virginum collegio ultro inclusa, tanto cum zelo & consolatione inter ipsas versata est, ut extremum vale videretur dixisse vanitatibus mundi: cui quidem mortua esse voluisset, aut certe mundum sibi mortuum fuisse optasset, ut ne in ipso moreretur. Media nocte surgebat, ut nocturnis Religiosorum precibus interesset. Mane horâ quintâ orabat se, ornatu non regio, sed quam poterat simplicissimo, distitans, animam, quum melior nostris portio sit, majore quoque studio exornandam esse, quam corpus, magisque annitendum, ut hæc Deo grata atque accepta efficiatur. Sub regio vestitu, D. Francisci habitu, ad cujus tertium ordinem (nam in hunc etiam nuptæ cooprantur) se adscripserat, utebatur. Omnibus sextis feriis & sabbathis jejunabat: omnibus B. Mariæ vigiliis solo pane & aqua vivebat: quarta & sexta feriis peccata sacerdoti confitebatur: Dominicis etiam sumebat Eucharistiam. Officium B. Virginis quotidie recitabat, sex horis continuis mane in templo sacris officiis vacabat hinc Sanctorum vitas, ancillis etiam adstantibus, ad duas fere horas legebat: inde templum repetens, ibi fere manebat, donec tenebræ discedere eam cogèrent. Tantis igitur gratis collustrata, adeo agebat puram vitam atque angelicam, ut, tanquam cælestem vitam in terra meditans, immo exercens, omnibus exemplo esset. Hoc unum quod commendaret eam superis

peris, restabat, ut vehementi aliquo tribulationis igne probaretur. is enim instar Lydii lapidis est illis, qui divino amore tacti, servitio Dei totos sese devoverunt.

Rex tam ardens Religionis studium, & tam indefessam sanctissimorum exercitiorum continuationem probabat quidem admirabaturque; sed ipse interim voluptatibus suis atque luxui indulgebatur. Nec sine fructu: nam ex Elifabeta Blunta al. Bloncia genuit filium Henricum Fitzrei Comitum Noringhamiæ, quem Somersfetti al. Richmondæ Ducem creavit. [a] Mariam verò filiam, regio splendore educatam, & in disciplinam nobilissimæ sanctissimæque feminæ Margariæ Sarisberiensis Eduardi regis quarti ex fratre neptis, Reginaldi Poli matri, traditam, jam grandiusculam, declaravit Britannorum, quos olim VVallos vocabant, Principem (qui populus & insulam primum occupavit, & ei nomen Britannia quo hodieq; utitur, imposuit. Nā Anglosaxonnes, in auxilium Britannorum adversus VVallos, hoc est, exteros, evocari, quum his devictis, animadvertent, nullo negotio se posse, pulsatis in quorum auxilium venerant, rerum dominos se ipsos constituere, arma in socios suos converterunt, subjugatosque, ut à veris Anglis distinguerentur, VVallos vocarunt.) In hanc ergo Provinciam, quæ ad occidentalem Insulæ oram, sub quatuor Episcoporum diocæsisibus, longè lateque distenditur, Maria ablegatur. Nam quod apud Germanos est Rex Romanorum & Delphinus apud Gallos, hoc idem est apud Anglos VVallia Princeps. Mariæ nuptias multi Principes magnis studiis ambiebant: inter quos erant, & Scotiæ Rex, Carolus V. Imperator, & Franciscus I. Galliarum Rex, qui eam alteri ex filiis suis in uxorem petebat: habebat enim duos, Delphinum, & Aurelianensem Ducem. Quorum quum nimis tenera judicaretur ætas, Rex Franciscus seipsam obtulit Mariæ maritum. Neo Henricus abnuisit, si tamen Carolus Clementem Papam, quem eo tempore militum ipsius insolentia captivum tenebat, non dimitteret: nam bellum illi indicere cogitabat. Tandem Gallia abstulit præclarum hoc cimelium, in quod tot principes oculos animumque coniecerant, non forma ejus illecti tantum, sed capti desiderio amplissimi hujus Regni, cujus ad illam hæreditas pertinebat. Desponsa est ergo filio primogenito Regis Galliarum, peractisq; apud Grenuicū ceremoniis, justus est Eliensis Episcopus in Gallias trajicere, & de tam optata affinitate Regi congratulari.

Hinc facile apparet, quam constans apud omnes Principes Christianos fides ac sententia fuerit, de Catharinæ legitimis cum Henrico nuptiis; quum earum nuptiarum prolem, quæ non alia conditione, quam si legitima sit, regnandi jus in Angliâ cõsequi potest, tãto studio in conjugē experierint.

V. Henricus interea, suis moribus utens, nõ minus perditæ, quã Catharina sancte vivebat. Eo tempore Thomas Volsæus cepit se in Regis gratiã insinuare. cõformas actiones suas Regis actionibus, & à flagitiis ipsius minime alienus. Est hic modus Principibus placendi expeditissimus, favere illorū consiliis, & ad exsequutionē cupiditatū ipsorum maxime lubricarum, strenuam audacemq; operã navare. Sic olim Mithridatis aulici, ad imitationē domini sui, caput in alterum humerum deflexum gestabant: quod idem hujus quoq; Regis aulici factitabant. Volsæus igitur, vaser & carus homo, animum induxit, omnia assentari, nihilq; vel hiscere, nisi ad nutum sui Principis. *Humili loco natus, ad magna non pervenit nisi per animi abjectionem;* quippe quem captivū & maxime infamibus Principis sui libidinibus obnoxium fecerat. Quum primū in aulam irreplisset; Regis Sacellanus fuit: nec multo post, Richardus Vintoniensis Episcopi opera, regis elemosynis præfectus. Sed quod ad magnitudinē ejus magis adhuc aditum patefecit, hoc fuit, quod Tornaco apud Morinos in potestatem Henrici redacto, Tornacensis Episcopatus vestigalia ex Regis donatione cepit. Et hoc quidē initium illi fuit firmandæ nascens suæ fortunæ, quæ deinde solidū robur acquisivit, hac ratione. Post fructū Episcopatum reditum, etiam ipsi Episcopatus ad manus ipsius devoluti sunt, nimirum Lincolnensis, Dunelmensis, & Vintoniensis; tum autem Archiepiscopatus Eboracensis: atq; ita duobus maxime optimis Angliæ beneficiis fruebatur, Vintoniensi & Eboracensi: ut omnium locupletissimas Abbatis, in quas ubiq; terrarum involabat. Qui enim cupiditatū suarum servitio sese semel obtrinxit, numquam postea se extricare potest: *nec ulla est tam magna liberalitas, quæ hominū concupiscentias exsatiare queat: crescunt enim dum implentur.* Tantus erat blandientis fortunæ erga Volsæum favor, ut intra paucorū annorum spacium fieret & Cancellarius totius regni, & Cardinalis, & ad universum Angliæ regnum de latere Legatus Eratq; exterorum Regum is erga hominē amor, ut Volsæum pensionibus suis ditare, donisq; & muneribus amicitia ipsius exābire, pro accepto beneficio interpretaretur.

[a] Henninges Geneal. parte 4.

Ipsè

Ipse Rex Henricus totus erat in ejus potestate, omnia pro illius arbitratu distribuens atque administrans. Tanta magnitudo homini contigit ab illo, qui facit omnia, ut eadem postmodum redigat in nihilum. Is hunc exaltavit, ut deprimeret alios, utque ille instrumentum esset alienae gloriae, & suo exemplo nos instrueret, quo pede incedendum sit in hoc mundo; quumque is, qui ad tantum fastigium ascenderat, ad extremum lapsus sit, intelligamus quam parum sperandum sit illis, qui vix à limine bonam fortunam salutarunt, & tenuia dumtaxat quaedam initia optatorum successuum assequuti sunt. Volsæus igitur, arrogantia atque ambitione turgens, non aliud jam aspirabat, nisi ut tiara caput suum redimiret, & sanctam sedem conscenderet. Quum animadverteret Carolus V. singularis prudentiae Princeps, posse hominem suis rebus magno esse usui, coepit eum suum facere, & comitate, tamquam ad inescandam ejus ambitionem commodissima, in suas partes pertrahere. Scribebat ipse manu sua ad Volsæum literas: subscribebatque in hæc verba: *Filius vester & cognatus Carolus*. Miseros, qui fumos, ventosque in aere pendentes venantur, quum sint ipsi magis etiam suspensi minusque stabiles, quam bona, quibus inhiant! quin & miseros Principes, qui, ut augeant triumphos suos, tot utuntur simulationibus dissimulationibusque, ad attrahendos nequissimos sceleratissimosque homines, qui suas factiones omni ratione juvent. Imperator spem fecit Volsæo (quæ tamen eum spes fecellit) si efficeret, ut Henricus Angliæ Rex perpetuum fœdus cum Cæsare coleret, Regemque Franciæ bello simul peteret, se ex altera parte effecturum, ut Volsæus, mortuo Leone decimo, fieret summus Pontifex. Implet Volsæus conditionem: sed expectatione sua excidit, idque magna cum Cæsaris laude. Is enim, Leone vita functo, de Volsæo ne per somnium cogitans quidem, Adrianum sextum, sanctissimæ vitæ hominem, Papatum creandum curavit. Quod quum Volsæus ægerime ferret, tempori tamen cedendum ratus, etiam Adriani mortem expectare decrevit. Sed & hic frustra fuit. Nam quum Carolus Franciscum I. in prælio Papiensi cepisset, atque ita eum in potestate haberet, quem regno exuere, ut suas ditiones auget, constitutum habuerat, Volsæi non magnam deinde rationem habuit: quumque ad ipsum scriberet, non aliud, quam nudum Caroli nomen subscriptionis loco apponebat. Quæ res ita

animum Volsæi exacerbavit, ut ex eo tempore ruinam Imperatori meditaretur, ruptoque, quod cum ipso coluerat, federe, ad hostes ejus transiret, & Christianissimi Regis partibus totus accederet.

Initium vindictæ suæ inde sumit, quod maxime erat ad manum. Nam quum intelligeret, Henricum Regem alieniore animo esse à Catharina (Nusquam est enim, ut proverbio dicitur, qui ubiq; est: quique amorem in multas dispersecit, tandem nullam amat) ad inurendam familiæ Imperatoris maculam, mare terræ ejus à regio thalamo cum ignominia penitus disjungendæ, consilium cepit. Quod animo agitans, Joannem Longlandum Lincolnensem Episcopum, qui Henrico erat à confessionibus compellat, prætexensque veneno suo bonum publicum, & salutem Regis, rationes exponit, ob quas illegitimum esset Regis matrimonium: tandem addit, ipsius esse, de remedio cogitare. Longlandus Volsæo contradicere non ausus, par esse responderet, ut prior Volsæus Regem hujus rei admoneat, ipsique ostendat, quam sit grave peccatum, Regem tam pernicioso matrimonio implicitum teneri, & germani fratris sui thalamum polluere. Volsæus cum Rege sermonem ea de re confert, cui Henricus aurem accommodasset, nisi eum rerinisset alicujus infamiæ metus. Longlandus qui Regi & cōscientiæ ejus familiaris esset, id saltem perit, ut doctorum sententiâ exquirat. Annuix Rex haud difficulter, jã dudum perturbatus Catharinæ, non ut duceret Margaritam Christianissimi Regis sororẽ, Ducissam Alenzoniã, id quod Volsæus merite agitabat: aliud enim consilia ejus spectabant. In examinanda hac causâ quum annum integrum consilio suo insumisset, nihil tamen reperire potuit, super quod fundaret desiderium uxoris suæ dimittendæ, tam misere interim deperiens Annam Bolenam, ut non nisi per ipsam vivere videretur, nec quidquam desiderare præter ejus amplexus. *Est enim perniciosarum natura, ut nec normam patiantur nec mensuram*: morbi que leves initio tempore ingravescunt. Sic accidit huic Principi, qui quum sentiret morbum suum paulatim augeri, nova hac accessione penitus oppressus est. Vehementer instabat Volsæus, ut missis in Franciam Legatis Margaritam sibi in uxorem peteret, & repudiaret Catharinam. Posterius Rex habebat in votis, sed de priori agere differebat, dũ cognosceretur, possent fieri divortium. Videbatur enim res non parum difficultatis habere, quippe quæ tantis Theologis, quos Rex consuluerat, minime plana.

plura visa fuisset, quin & Julius Pontifex à prædecessore suo impetratam dispensationem novâ Bullâ confirmaverat.

VI. Accidit eo tempore, ut ex Francia legati adessent, qui Mariam Walliæ Principem, Delphino antea promissam, Aurelianensi nunc Duci nuptû dari peccerent. Henricus, postquam Legatos magnifice accepisset, auctor fuit Volsæo, ut ipse Episcopo Tarbiensi, qui fuit Legatorum unus, negocium aperiret, non quidem Regis sed sui ipsius nomine, ut qui Francicam Anglicamque familias arctiore adhuc vinculo, per matrimonium Henrici cum sorore Regis Francisci, conglutinari summopere exoptaret. Volsæus cû Tarbiensi congressus, rem ita illi exponit privatim, tanquam si nullam, nisi ipsi soli, aperuisset. Episcopus à Volsæo circumventus, facileque persuasus, rem esse non ita magni negocii, in senatu Regis (ut fere Legati in iis, quæ ad Principum suorum utilitatem spectant, minime muti sunt) bellam orationem habet, & non quidem jam Valliæ Principissam petit, sed matrimonii inter Henricum & Margaritam Francicam mentionem proponit: utque matrimonium illud, quo jam rex tenebatur, illegitimum esse probaret, mille mendacia verbis suis admiscet. Rex, tanquam si ea res sibi nova, atque antehac inaudita ad aures accideret, attonito similis, ægre ferre se simulat, quod controversia super ea removeretur: tamen, ut conscientiam suam, majoribus, quam hoc erat, oneratam criminibus, exoneraret, deliberandum amplius censer, certus nihilominus apud seipsum, progredi ulterius, si quos in consilium prius adhibuerat, idem adhuc sentirent.

Dum hæc in Anglia geruntur, non longè absuit Romæ excidium. Decreverat Carolus Bourbonius crudelius eam tractare, quam olim fecerunt veteres Galli: & nisi Deus ejus conatibus obstitisset tum, quum sacra moenia tormentis quateret, flamma & sanguine totam replevisset. Nunciatur in Angliam, Papam Clementem VII. captivum teneri. Quâ arrepta occasione Cardinalis Volsæus Regem monet, ut triumphos suos augeat, quumque scripto adversus Lutherum libro de septem Sacramentis, titulum Defensoris fidei sibi jam acquisiverit, gloriam istam nova gloria accumularet, Pontifice, quem Imperator captivum teneret, ex tam præsentis discrimine erepto. Rex, consilium istud sibi emolumento futurum ratus, sperabat, ita se posse suo sumptu Ro-

manum Pontificem sibi demereri, ut novum matrimonium contrahendi, uxoremque suam Cœnobio alicui includendi, facile veniam potestatemque sit obtenturus. Itaque sine mora Volsæum in Gallias cum trecentis aureorum millibus, & collegis duobus mittit. Volsæo mandata quædam occulta seorsim dat ad Regem Franciscum I. perferenda, de divortio Catharinæ, de matrimonio cum Regis sorore, & de filiis ejusdem duobus ex Cæsaris manu eripiendis. Lætus legatione Volsæus, mare trajicit. Sed dum Calcei agit, novas ab Henrico litteras accipit, ut ne ullum de novo matrimonio cum Regis Galliarum sorore ineundo verbum faceret, sed tantum de reliquis articulis. Vehementer indignabatur Volsæus, videns prohibitum sibi esse, quod omnium maxime in votis habebat. Erat enim illa propositum, per novas illas nuptias Regem Christianissimum totum sibi obstringere atque obligare, ut eo deinde contra Imperatorem uteretur. Legationem nihilominus confecit: cujus is fuit successus, quem Rex volebat, quemadmodam infra à nobis dicetur.

HENRICVS VIII. PETIT A PONTIFICE:

judices qui de divortio cognoscant, qui dati mox revocantur. Volsæus gratia regis excidit.

CAPUT SECUNDUM.

ARGVMENTVM.

- I. *Annæ Bolenæ natales & mores.*
- II. *E. Francia revertens, singularem castitatem simulat.*
- III. *Quibus artibus Volsæus Cardinalis divortium inter Henricum & Catharinam apud Pontificem procurare conatus sit.*
- IV. *Novi à Pontifice judices qui de divortio Henrici regis cognoscant, constituuntur. Laurentius Campagnus & Thomas Volsæus Cardinales.*
- V. *Campegii Cardinalis in Angliam profecti, cum Rege congressus & colloquium.*
- VI. *Volsæus sententiam pronunciat, non accepta prius à S. Sede Apostolica potestate.*

I. **D**um Volsæus consiliis suis in Franciam abripitur, Henricus in Anglia defixus, aliquid nihil animo versat, nisi cœdium Reginæ, & Annæ Bolenæ amorē. In igne non tantum spectatur, quam